

פרוטוקול מס' 121

מישיבת ועדת החינוך והתרבות
שבתקיימה ביום ד', ח' באדר תשל"ב - 23.2.1972, בשעה 8.45.

נ כ ח ר :

חברי הוועדה:
א. רימלס - היו"ר
ב. אליעד
ג. בן-פורת
ז. הרמן
א. ורדיגר
מ. ידיד
א. כץ
ש. לוין
ע. פינברג-סיני
ד. קורן
א. רוזאל-נאור
ב. שחר

מוזמנים:
ד"ר כ. יונגב - מנהל גימנסיה הרצליה
ד"ר י. אפיר - מנהל המחלקה לפסיכולוגיה,
אוניברסיטת בר-אילן
מר לנץ - מנהל האגף להסיון בעיריית
תל-אביב
מר קלונסקי - מנהל הסח' לחינוך מקצועי
בעיריית תל-אביב
מר בר-סבר - מנהל הסח' הסוציאלית
בעיריית תל-אביב
ד"ר זון - משרד החינוך
מר אהיטוב - משרד החינוך, מח' הנוער

מזכירת הוועדה: ד. פלד

רשמה: מ. כהן

המסך הדיון בנושא: מתחים חברתיים בין קבוצות
נוער שונות (בעקבות מעשי הבריונות האחרונים
בתל-אביב).

סדר-היום:

1151

(נתקף א 8.3.72)

זינו"ר א. רימלט:

אני פותח את הישיבה.

אני מקדם בברכה את אורחינו שלא השתתפו בישיבה הקודמת בה דנו בנושא המתחים החברתיים בין חבורות נוער, וראוי להתייחס במחלקת הנוער במשרד החינוך והתרבות, וזאת לנו - מנהל המחלקה לחינוך תיכון באגף החינוך של עיריית תל-אביב.

במשך היום בדיון שהתחלנו בו בישיבה

הקודמת.

ג. אליעד:

אני הייב להודות שזה היה קצת מוזר לראות את ההבדל בין הצד הפרקטי של הדברים ובין הצד המחקרי. אני רואה זאת גם כשאנחנו מדברים על הבעיות של הניסוי בנחלאות. ואני רוצה לשאול כמה שאלות.

אני מבין שד"ר יוגב לא התנגד למזג חלק מהנערים בתוך המסגרת של ערבי שבת. האם אתה יכול לומר לנו לאור הניסיון הזה אם אפשר להסיק ממנו מסקנות שאפשר ליישם אותן בבתי-ספר אחרים, במסגרות אחרות? לא סיפרת לנו אם בתי-ספר אחרים עושים זאת גם כן. נדמה לי שהשתמע מדברייך שבת-ספר אחרים אינם עושים את הפעולה הזאת. האם אפשר ליישם את הניסיון שנעשה בגימנסיה הרצלית לגימנסיות אחרות, ולחפש את היחס הנכון? היום אנחנו למדים שיש יחס של אחד לשניים, שהוא יחס טוב בין שכבות מסוימות שאתה רוצה להכניסן למסגרת אחת.

האם אפשר לקיים מסגרות יותר רחבות של זיפגשים כאלה בין בני נוער באמצעות משרד החינוך, כדי שנוערים משתי השכבות יוכלו למצוא להם רקע משותף. כי מה שאנחנו רואים הוא שמתחילה להיווצר שכבה שכורחת, מסתגרת במסיבות פרטיות. הגענו למצב שהדברים נעשים בסודיות, כדי שזה לא ייפוצ בתוך, כי אז יש סכנה שיבואו אחרים כדי לקנטר. מה עושה מחלקת החינוך בנקודה זו כדי להבטיח שיהיה ריכוז יותר גדול, שהדברים יהיו לכולם, שתהיה אפשרות של זיפגש. אני שואל ואת לאור הניסוי של ד"ר יוגב. אני רואה שזה הדבר היחיד שיכול להנחות אותנו. אינני מזלזל בערך המחקר החינוכי, אבל מבחינות של יישום, נדמה לי שהדבר היחיד שמעביר זה מה שסיפר לנו ד"ר יוגב.

הייתי מבקש לקבל תשובה על שאלות אלו שהעליתי: קודם כל מה הן המסקנות, שנית - האפשרות ליישם זאת בגימנסיות אחרות; ושלישית - מה עושה מחלקת החינוך כדי ליצור מסגרות נפרדות שהגימנסיות, שיהיו כוללות את שתי השכבות.

ב. שחור:

האם יש השפעה, ואם כן - מהי, של מחנכים מבני עדות המזרח שגדלו בארץ והפכו להיות זורמים. זה אחוז לא קטן. אני יודע שבבתי-ספר שעונני שיפוח יש כבר אחוז ניכר של זורמים כאלה. מה מידת ההשפעה של הזורמים האלה על תלמידיהם?

ד. קורן:

אני רוצה לשאול על הזמן הפנוי של הנוער, האם המוסדות העירוניים "מתלבשים" על הנושא הזה. ד"ר יוגב סיפר לנו על כך שבבית-הספר שלו מתקיימת פעילות מהבוקר עד הערב. יש שם מבנים מתאימים וטובים וכו'. ידוע שבמקומות אחרים אין זה כך. מיתקני הספורט, המבנים אינם מנוצלים לפעילות קהילתית אחר זצהריים, גם לא לפעילות של תנועות נוער. אני יודע שתנועות נוער זתחבטות בקשר למקומות זיפגש. לא נותנים להן תקציב לבניה וגם לא זעמידים לרשותן את המבנים והמיתקנים הקיימים. באחד הדיונים דיברנו זאן על כך שמייתקני הספורט של בתי-הספר אינם מנוצלים על-ידי ארגוני זפורט, כי רשות ברשות אינה נוגעת. השאלה היא אם המוסד הממונה על הכל, מחלקת החינוך של העירייה או ראש העיר, אינו יכול לדאוג לכך שהנוער לא יסתובב ברחובות, אלא ימצא ענין בתוך המערכת, ושתשומת הלב תהיה זופנית לזמן הפנוי אחר הצהריים או בערב, בלילות שבת וכדומה.

האם אינכם חושבים שהגיע הזמן שבית-הספר ימלא גם איזה שהוא תפקיד קהילתי, לפחות לגבי הנוער. אפשר לדבר גם על הענין של קשר עם ההורים וכדומה, גם זה קשור בטיפול בנוער, כדי שלא יעמוד נוער מול נוער ולא תהיינה התפרעויות, אלא שהמרץ יכוון לאפיק קונסטרוקטיבי.

מ. בן-פורת: אני רוצה לשאול את מר בר-סבר בקשר להשפעה של חטיבות הביניים. בתל-אביב הוקמו כמה חטיבות ביניים, בעיקר באותם אזורים שבהם המיפגש הוא לא אחד לשנים, אלא 50%-50%. מהו הנסיון שנרכש במשך שנה וחצי של קיום חטיבות הביניים?

האם היה נסיון לקיים שיחות עם הורים, לא של הילדים המתפרעים, אלא עם הורים אחריים? האם יש סיכוי לאיזה דו-שיח אתם כדי לקרב אותם? כי בענין הזה יש גם השפעה של הבית, בעיקר של הילדים שהם מסתגרים. יש אורה בבית, יש דעות קדומות, והדבר מפריע מאד.

אני רוצה לשאול את מר אחיטוב על הנסיון שנעשה עם חבורות הנוער באזורים שונים, האם יש לו המשך באזור תל-אביב? האם יש סיכוי לפתח את זה, או האם זה נעצר, ואם כן - מדוע? האם ענין חבורות הנוער יכול לעזור לפתרון הבעיה? זו איננה בעיה פשוטה, לא נוכל לפתור אותה על-ידי החלטות. לכן אני שואל מה יכול לעשות פה אגף הנוער.

מ. יריד: שמענו על הנסיון שנעשה בגימנסיה הרצליה ובצפון תל-אביב. האם יש מחשבה במוסדות החינוך לקיים מיפגשים כאלה גם בבתי-הספר בשכונות? אולי כזאי לעשות נסיון וליזום מיפגשים משותפים על-ידי כך שיביאו נערים ותלמידים מהצפון לערבי הווי בשכונות, ולהיפך. ייתכן שעל-ידי פעולות כאלה ניתן לקדם את הדברים ולהביא לתפנית רצינית לטובת המפעל המשותף הזה.

ז. הרמן: באיזו מידה יש נסיון למנוע מן התלמידים של בתי-הספר בצפון תל-אביב מלחשוב על תלמידי בתי-הספר של דרום תל-אביב כאילו זה סוג אחר של אנשים? לפני כמה שבועות נפגשתי עם נציגי תנועות נוער. הם כל הזמן השתמשו במונח: לעבוד למען הנוער בדרום. נראה לי שהיו צריכים להגיד: לעבוד עם הנוער בדרום.

יש אצלנו נטייה לדבר על כל דרום תל-אביב כעל שכונות עוני ושכונות במצוקה. אני חושבת שיש כאן בעיה פסיכולוגית-חינוכית רצינית ביותר. עד כמה שהספקתי לדבר עם הנוער, וזה נוער טוב מצפון תל-אביב, נוכחתי שיש מידת-מה של ארוגבטיות וקצת של עליונות. באיזו מידה ניגשים לבעיה זו, שהיא לפי דעתי בעיה עקרונית. זה קשור גם עם עמדת ההורים.

אני מסכימה עם מר בן-פורת שיש צורך בשיחות רציניות ביותר עם ההורים, שהם אשמים לא במעש בעמדות, בגישות ובדעות קדומות מסוג זה.

א. רזיאל-נאור: אני רוצה לשאול על הפעילות של האגודה שנקראת "להבה", בשכונת התקווה. כפי ששמעתי, זו התארגנות של הנוער בשכונה למען הנוער בשכונה. הם עוסקים בפעילות חברתית. מבחינה מסוימת אולי אפשר לכנותה גם חיפוש דרך להעלות את הבעיות שלהם בקרבם. קראתי שהם התלוננו שאין מבינים אותם די הצורך ואין מספקים להם את העזרה הנדרשת. במקום לתת לנוער הזה של השכונות לגדוד צפונה ולחפש פורקן ליצרם, הם רוצים לפתח פעולה ענפה בתוך השכונה, לתת גם שעורי עזר לתלמידים הנזקקים לכך, וכן לקיים פעולות חברתיות שונות, אפילו פעולות אמנותיות, כדי לפרק את המתחנות, להעסיק את הנוער במקום, ולהסיר את הכתם שהדביקו עליהם, כדבריהם. מה ידוע על הפעולה הזאת, והאם אתם סבורים שכדאי לעשות פעולות דומות גם בשכונות אחרות?

יש בתי-ספר ובנייני ציבור שעומדים ריקים בשעות אחר הצהריים. משתמשים בהם לפעמים - לא בקביעות - להצגות, לכל מיני מופעים ספרותיים וחברתיים. האם העירייה אינה יכולה להפעיל את הבתים הציבוריים האלה לטובת הנוער בשכונות ולפתח פעולה רחבה יותר בהם?

נאמר כאן שהנוער שיש לו בית מתפקד יפה מאד בפעולות החברתיות השונות הנערכות במסגרת חטיבות הביניים, ואילו אלה שאין להם בית כמובן שאינם יכולים לתפקד כראוי. זוהי כל השאלה, מה אנחנו עושים כדי להעלות את הרמה של אלה שביתם רופף ואיננו נותן להם את האפשרויות שיש לילדים אחריים? האם רואים כבר משהו מהנסיון של

חטיבות הביניים ושל האינטגרציה וכל הפעולות האחרות, ואם רואים כבר איזו השפעה על הנוער הזה שדוקא הוא זקוק לעידוד? ומה עושים כדי לתת להם אפשרויות להפוך את הזעם לאיזה גורם חיובי יותר?

מתוך הדברים ששמענו מסתבר שיש המעריכים את הגורם הכלכלי, את ההכדלים הכלכליים בין השכבות השונות, כגורם ראשון במעלה בכל מערכת הרגשות המתפרצים האלה. במלים אחרות: כגורם ראשון במעלה בהתפתחות יצר הקנאה ובהתפרצותו. בודאי שאין אפשרות לשנות במטה קסם את המבנה הכלכלי ולהעניק לכל אחד שויון כלכלי. אבל אני רוצה לדעת האם באמת סבורים כך, שזה הגורם הראשון במעלה? כי העושר והעוני מלווים את חברת האדם מאז היותו על פני האדמה, ובכל זאת לא תמיד היו תופעות כאלה כפי שאנחנו רואים עכשיו. מה עושים כדי לשנות את הרגשתם של אלה הבאים מהשכבות שאנחנו קוראים להן בשמות שונים, אלה שבאים מהשכבות ומהשכבות החלשות או הנחשלות? האם הגורם הכלכלי, שאותו איננו יכולים לתקן, אינו יכול למצוא לו תחליף על-ידי פעילות אחרת, פעילות חברתית או פעילות של הסברה עמוקה יותר, שעורי עזר רבים יותר, כדי לקדם את הילדים בלימודים, כדי שהלחצים והפערים האלה יתאזנו, אם לא ייסתמו.

נאמר לנו כאן שיש כאלף בני נוער כאלה שהשפעתם השלילית חזקה מאוד, אבל עובדים בערך עם 200, ואל 800 האחרים בכלל לא מגיעים. ודאי שאיש אינו משלים עם מצב כזה. האם יש איזו זכבית נרחבת יותר, והאם היא עשויה להתבצע בזמן קרוב או סביר? מתי ובאיזה דרכים חושבים להתחיל את הטיפול עם אותם 800 שעדיין אינם נמצאים בטיפול?

דיברו כאן על כך שנו כחותה התקיפה של המשטרה עשויה לפעמים לפתור בעיות במקומות שונים. אני מבינה שלפעמים אין אפשרות להימנע משימוש במשטרה. אבל זה בדיוק כמו עקירת שיניים וריפוי שיניים. כמובן שהמשטרה יכולה להיות גורם מרתיע, אבל איש אינו חושב עם כל ההערכה לפעילותה - להפוך אותה לגורם המרפא והמחנך. אם יש הכרח בנוכחות תקיפה של המשטרה במקום, ויש צורך שאי אפשר להתגבר עליו להושיב כמה מהחברה בבית-הסוהר - מה בכל זאת נעשה כדי לרפא את הסביבה הזאת, שלא יצמח שם איזה קאדר חוש של נערים שיהיה צורך לשלוח אותם לבית-סוהר.

היו"ר א. רזיאל: שמעתי שבבית-הספר שבח בתל-אביב התקיימו מסעדות, ובגלל הפרעות הן הופסקו. האם זה נכון?

פעם היתה בתל-אביב פעולה שדובר עליה, קראו לה "נוער לנוער". כשהתחילו להתפרעויות, רבים מאלה שהלכו מבתי-הספר התיכוניים לשכונות אמרו שהם מפסיקים, אם מפני פחד או כשנקציה, לא ברור לי מה הסיבה. האם המכשיר הזה עדיין קיים, וכיצד הוא פועל?

אנחנו ערבבנו כאן דיון בשני דברים: במהות הבעיה ובאחד הסימפטומים. ענין ההתפרעויות הוא סימפטום. יש מי שהעריך שמגזימים בזה, אבל הבעיה קיימת. קיימת בעיה של נוער שהוא לאו דוקא מובטל, לאו דוקא שאינו מרויח, אלא רואה עצמו מקופח מבחינה חברתית, וסיכויו קטנים מאלה של הנוער שפינקו אותו.

מר בר-טבר סיפר לנו שהוא שלח עוד לפני שנה תזכיר לראש עיריית תל-אביב, והוא הזהיר מפני הקייסוז החברתי בין הנוער בעיקר, אבל לא רק בין הנוער, והוא הציע הצעות. דיבר על זה גם ד"ר אמיר, מתוך עבודתו ומחקריו. אני יודע שאין כאן תרופת פלאים. אבל אולי אנשי המחקר ואנשי המעשה גם יחד יוכלו להגיד לנו כיצד לדעתם אפשר להגיע לטיפול במהות הבעיה. זה דורש הרבה זמן, מאמצים ומשאבים שאולי אינם עומדים היום לרשות העושים, או חושבים שאינם עומדים לרשותם. כיצד לטפל במהות הבעיה, בשורשיה? אי אפשר אולי לפתור את הבעיה לגמרי, אבל אפשר אולי להקטין את שטחי החיכוכים, על-ידי טיפול בנוער.

מר קלונסקי: אני רוצה להשיב על שאלת היושב-ראש בקשר לפעולות בבית-הספר שבח. בבתי-הספר הנמצאים בשולי העיר, לאמור באותם מקומות שבסביבה הקרובה לבנייני בתי-הספר, מתקיימת פעילות עבריינית כלשהי, אם זה סרסרות למכירת סמים או סרסרות אחרת. באותם מקומות קיימות התפרצויות יותר מאשר במקומות אחרים. למשל בבתי-הספר שאני ממונה עליהם, שנים מהם הם בשולי העיר. מי שמכיר את תל-אביב יודע את מיקומו של בית-הספר שבח ואת מיקומו של בית-הספר תורה ומלאכה בשכונת מונטיפיורי על שפת הוואדי. בשני מקומות אלה אנחנו

23.2.1972 - מר קלונסקי

סובלים במיוחד מהתפרצויות לתוך הבנין על מנת לקיים שם מקום זנות או מקום עישון וכיו"ב, בתוך המסדרונות. זה מקום נוח, עזוב כביכול, ויותר קל לפעול שם.

באשר למסיבות של ממש - היו לנו לפחות שתי התפרצויות לתוך מסיבות בבית-הספר שבח. אני סבור שהתפרצויות אלה היו מקריות. חלק מהתופעה הכללית הקיימת של התפרצות נוער, אלימות וחיפוש פורקן היו גם שם. אבל אני מרשה לעצמי לומר שהאזורים קובעים במידה מסויימת. אם במקום מסויים של פעילות בלתי חוקית כלשהי, שם יש התפרצות יתר.

אבל אני מבקש להסב את תשומת לבכם לשני דברים בנושא בכללו. לעצמות דעתי אנחנו חייבים לראות את הבעיה משני כיוונים, משתי זוויות ראייה. זווית ראייה אחת היא מה נעשה עד שהנער מגיע לגיל שבו הוא מסוגל להיות אליים; וזווית ראייה שניה - מה הן התרופות, או מהי העשייה ה"רצפטיית" לאותם מקרים שאנחנו כבר עדים להם בפועל, שהם קיימים.

אשר לזווית הראייה הראשונה - קדמו לנו חז"ל באמרו: חנוך לנער על פי דרכו. מישהו פירש ש"על פי" פירושו "בפתח". אם נחנך אותם בפתח דרכם, גם כן יזקינו לא יסורו ממנה. ובפתח הדרך אנחנו במידה מסויימת חוטאים, בזה שאנחנו עושים סלקציה. טיבה של סלקציה שיש בה שוליים. אנחנו פועלים כל הזמן תוך זהירה לקראת חינוך גבוה יותר, ברמה טובה יותר; ולא רק חינוך, אלא מדע וידע ברמה גבוהה יותר. ואנחנו הולכים לסלקציה. תוך הליכה זו אנחנו משאירים שוליים. למשל, יש שאיפה יוצאת מן הכלל של מורים לעבור מהחינוך היסודי לחטיבת הביניים. מי אומר שחטיבת הביניים או החינוך התיכון חייבים לקבל אל בין כותליהם מורים מעולים יותר מאשר כיתה א' ? באותה מידה אנחנו גם סלקטיביים בבחירת התלמידים, בסלקציה הטבעית, כדי שהרמה תעלה. אז יש מי שעונה תשובות גם לאלה שנשארים בשוליים, ויש מי שאינו עונה.

אתן דוגמה. באגף החינוך שלנו נעשה בשנה שעברה מעשה במיוחד במינו, כאשר לא הסכמנו לנשירת תלמידים. לאמור לא קבענו שמי שאינו עומד בבחינות בכיתה חמישית נושר והולך לדרכו, אלא זימנו אותם בראשית החופש לאגף החינוך, ועל פי נתונים והתייעצות אתם כיוונו אותם למסלול מתאים להם. ואני יכול לומר ש-90% מהם חזרו ללימודים ולא נשרו. לאמור, הם נשרו מאותו מקום שבו למדו, אבל הגיעו למקום אחר.

ובכן יש תשובות מסויימות לשאלה מה נעשה עם אלה שנשארים בשוליים. אבל עדיין נשאר מספר לא מבוטל של תלמידים שנשארים בשוליים.

ג. אליעד: האם הנסיון הזה נעשה מיוזמתכם אתם, או שזה חלק מתכנית ארצית?

מר קלונסקי: זה חלק מתכנית אגף החינוך של עיריית תל-אביב. אני מתאר לי שעושים זאת גם במקומות אחרים. עשו זאת בכל בתי-הספר העל-יסודיים בתל-אביב. הנושרים בשנה החולפת הוזמנו וכוונו כל אחד למסגרת מתאימה. הם באו ברצון רב. זו הפעם הראשונה שזה נעשה לגבי כולם. בדרך כלל זה נעשה על-ידי מנהל בית-הספר שבו ישנה הנשירה. הפעם זה נעשה מעבר לבית-הספר. כ-400 נושרים הוזמנו אלינו לשיחות אישיות; כ-360 מהם המשיכו. ה-40 הנושרים לא רצו להמשיך, הם אמרו שגמרו את לימודיהם, אולי יחזרו ללמוד ביום מן הימים. 360 נכנסו למסגרות אחרות. אינני יכול עדיין לומר אם אלה ימשיכו בלימודיהם עוד שלוש שנים, או שחלק מהם ינשור גם מהמסגרת החדשה. ברור שחלק ינשור גם מהמסגרת החדשה. אנחנו התרכזנו בנושרים מכיתות ש', שזה מהוה בעיה בהרבה בתי-ספר.

אין תרופות, אבל יש עשייה. אני סבור שכל הרשויות שרוצות לפתור את הבעיה או לגשת למציאת דרכים לפתרון שאלות כואבות כמו שאלת האלימות או שאלת הפערים - לא ייתכן שימשכו כל אחת את העגלה לצדה. כאן חייב להיות ריכוז של כוח חינוכי, סוציאלי-פדגוגי, מדעי, מחקרי. כל הגורמים האלה חייבים להתרכז במקום אחד, שממנו תצא ההכוונה אל כל הגופים העוסקים בכך. למשל, אם משרד הסעד פועל בשטחים שלו, האגפים השונים בעיריית פועלים כל אחד בשטחים שלהם, ויש פעילויות

של ארגונים מסויימים, כמו ארגוני נשים וארגוני מתנדבים, וכל אחד פועל על פי דרכו - לעניות דעתי אנחנו עושים במידה מסויימת שירות לא טוב לענין. שירות טוב יכול להיות אם נרד לשורש הבעיה, ונקבע בשיתוף פעולה של כל אלה שמסוגלים לקבוע שאמנם כאן וכאן יש אפשרות לפתור את הבעיה בדרך זו או אחרת. מהמרכז הזה צריכה לצאת הכוונה לגבי כולם. יש טעם שהפעילות תתרכז בגוף אחד, וממנו יצאו הנחיות לכל העוסקים בכך, על מנת יחד לתקן ולפתור את הבעיה, ולא שכל אחד ימשוך לכיוון הרצוי לו.

מ. ידיד:

אמרת ש-40 מבין הנושרים לא המשיכו בלימודיהם. האם יש לכם מעקב מה גורלם של 40 אלה?

מר קלונסקי:

בשלב זה - לא.

ד"ר כ. יוגב:

לאחר הישיבה הקודמת חשתי שמא הייתי אופטימי יתר על המידה, אם כי הסתייגתי ואמרת שאינני יודע מה יהיה מחר, אני יודע מה נעשה עד היום. לפני הישיבה של היום נפגשתי פעם נוספת עם שתי מחנכות המטפלות בנושא זה של המיפגש בתחום הרפורמה. כפי שאמרת בישיבה הקודמת, המיפגש עם נוער השכונות נעשה אצלנו בשני מיסורים: קודם כל ברפורמה, שנית - במסיבות בליל שבת.

לגבי הרפורמה, ששם יש לנו כ-25% מתלמידי כיתה ז' מהדרום, אני יכול למסור לכם דיווחים אחרונים מאתמול-שלשום. אני חושב שזה די מענין. קראתי למורה אחת שעברה אלינו עם התלמידים מהדרום. היא לימדה בבית-הספר ויתקין. זו מורה מעולה. שאלתי אותה האם התלמידים האלה שעברו אלינו מבית-הספר ויתקין בשכונת שפירא מקבלים אצלנו יותר, אותו דבר או פחות. וביקשתי ממנה לנמק את הדברים. המסקנה החד-משמעית שלה הייתה: אין ספק שהם מקבלים כאן יותר, וזה לא בגלל המורים דוקא. שאלתי מדוע לדעתה הם מתקדמים יותר. היא אמרה: קודם כל בשל האוירה. כיון שהם מהווים אחוז לא גדול, ויש אוירה של לימודים, יש אתגר להצליח, רצון להתמודד עם בעיות. לכן אין לה למשל בעיה של אי-הכנת שעורים. בבית-הספר הקודם שבו לימדה רבע מכל שעור הייתה צריכה להקדיש לבעיה של אי-הכנת שעורים, לבעיה של הכאת ספרים. כאן הדברים האלה נעלמים, כי האוירה בבית-הספר משפיעה.

מחנכת אחרת ששאלתי אם המצב דומה, אמרה שהוא בהחלט דומה למשל, מורה אחת שמלמדת שמונה תלמידים מספרת שכחמשה הגיעו כבר לרמת לימודים של 7 או למעלה מ-7 במקצועות מסויימים.

אני העזתי לשאול: במידה שיותר לנו לומר משהו, מה יהיה המצב בסוף כיתה ט'. במשך שלוש השנים, ז' ט' ו-ס', אנחנו חייבים לטפל בילדים בכל צורה שהיא; לא תהיה בעיה של נשירה. אבל מה יהיה בסוף כיתה ט'? הדברים די מענינים. המורה אמרה: לפי ההערכה כיום, שלישי מהתלמידים בודאי יעלו לכיתה י', ללא כל בעיות; שלישי בודאי לא יעלו לכיתה י'. האתגר שעומד בפנינו הוא לטפל בשליש הנותר, לראות איזה אחוז מהשליש הנותר נצליח להעלות לכיתה י'.

א. רזיאל-נאור:

מה יהיה עם אלה שלא יעלו לכיתה י'?

ד"ר כ. יוגב:

לא את כל הבעיות אני מסוגל לפתור. אני רק מנסה לאתר בעיות.

לכן המסקנה הראשונה שלי היא שעל משרד החינוך להתחיל להיערך עכשיו לקראת טיפול באלה שלא יעלו לכיתה י'. הם נמצאים במסגרת לימודים, עם כל הבעיות הקשורות בזה, עם כל ההישגים. ולא ייתכן להוציא אותם לרחוב. משרד החינוך חייב להיערך לקראת זה, להעביר אותם למסגרות מתאימות החל מכיתה י'.

המענין הוא שגם ההורים, עד כמה שאנחנו יכולים לשפוט, די מאושרים. יש בעיה של הסעות, יש בעיה שאין להם עדיין ארוחת צהרים. אבל גם הם מציינים שאין להם בעיה לקרוא לילד אחר הצהרים להכין שעורים. הוא עושה זאת בחפץ לב.

אשר לבעיה החברתית - אני יכול לומר בודאות מוחלטת: לא הרגשנו שום אנטגוניזם בין צפון ודרום. מחנכת אחת אמרה:

הם מרביצים יחד. זה לא כך שילדי הצפון מרביצים לילדי הדרום. הם כל כך התאזרחו יחד שאין שום בעיה בשטח זה.

בס"ו בשבט יצאנו לטיול. כל מחנך יוצא עם כיתתו. שתי מחנכות אמרו לי שהיתה אחדות מופלאה. מחנכת אחת הדגישה: ברור שיש התחברויות טובות, אבל לעולם לא על רקע של צפון ודרום, אלא לפי הערכה ערכית של אופיו של התלמיד.

במוצאי שבת זה היתה מסיבה לכל כיתות ז', מסיבה שהתלמידים הכינו אותה. כמובן תמיד עומד מורה מאחורי זה. הופיעו כמה צמדים של נערים ונערות מצפון עם נערים ונערות מהדרום, ללא שום הבחנה. הכושר הוא הקובע.

ובכן אני יכול לומר שעד רגע זה אין שום בעיה חברתית בתחום הזה. אני רוצה לציין שאחד התלמידים הביא לאותה מסיבה במוצאי שבת חבר שלו שאיננו לומד אצלנו. החבר ישב במסיבה. בתום המסיבה ניגש לאחת המחנכות שהכיר אותה ואמר לה: אני באמת מודה לכם שהסכמתם לקבל אותי. המעניין הוא מי היה התלמיד שהזמין אותנו. זהו תלמיד שלומד אצלנו בכיתה האיטית, ואף על פי כן הוא התפאר והתגאה בדבר והזמין חבר שלו. אני חושב שזה אומר משהו. (יש לנו 4 כיתות ז' רגילות ואחת איטית).

שאלתי את המורות בנוגע להשתתפות התלמידים בכלל בלימודים, ומה הרגשתם, אם יש להם הרגשת נחיתות וכד'. כולן אמרו לי: בהקבצות כולם מאושרים. אנחנו חששנו בנוגע להקבצה שתהיה מלחמה. התכווננו לקראת זה ואנחנו לא קוראים לזה הקבצה, או רמה א', ב' ו-ג'. אנחנו מעדנים את הדבר, וקוראים לקבוצות בשמות: קבוצות תמר, שקד, רימון. כל אחד יודע מה זה, אבל יותר נעים לומר: אני מרימון, מאשר אני מרמה ג'.

יש הרגשה טובה בכל אחת מהקבוצות. פה ושם יש היסוסים בהשתתפות במקצועות שאין בהם הקבצה, כמו תנ"ך. מורה אחת אמרה שיש היסוסים, והיא צריכה להקנות לאותם תלמידים מהססים בשחון, שמותר להם להשתתף, ושאיש לא יצחק אם יאמרו דבר שטות. כי כך אמר לה אחד הילדים. מורה אחרת אמרה ששלב זה כבר עבר.

יחד עם זאת אנחנו רק בראשית הדרך. אבל הניסוי הזה בהחלט מעודד. ובמידה שמותר להסיק מסקנות, אני די אופטימי.

אחד מחברי הועדה העיר כאן שבדרך כלל מדברים על הדרום ולא עם הדרום. לפני כמה שנים נתבקשנו לאמץ בית-ספר באחת מעיירות הפיתוח. לא הסכמנו לזה. לא הסכמנו להופיע כעליונים. הצענו לכרות ברית תאומים. כולם ידעו שזה לא בדיוק כך. זה נפסק, לא באשמתנו. מנהל בית-הספר לא רצה עזרה נוספת. אבל נכון שאימוץ או לדבר על זה לא מוסיף. תאומות זה דבר יותר טוב. אך מה שיותר חשוב זה המעשה עצמו. בכיתות ז' אין צורך לדבר על זה. תלמידים אינם מרגישים בזה, יש הרגשה טובה.

אשר למסיבות שבת וההופעה שם - הדבר לא נעשה במחשבה תחילה. זו היתה תוצאה של מציאות לא כל כך טובה. תלמידים ניסו להפריע, ואז בא דוקא אחד השרתים שלנו עם הרעיון הזה. הוא אמר: נתיר להם להיכנס פנימה. עכשיו טוב לא באים כולם. לפעמים באים בודדים. מסיבות שקשה לי לתהות עליהן הם חדלו לבוא באותם מספרים שהיו מופיעים קודם. אנחנו לא מנענו מהם לבוא. בודדים מופיעים מפעם לפעם. אנחנו עוקבים. אם יבוא מישהו שאנחנו מכירים מהסביבה, ניתן לו להיכנס. אם יבוא מישהו חדש, ניתן לו להיכנס, ונעקוב אחר הנעשה.

כאמור המיפגש הזה לא נעשה במחשבה תחילה. אבל לאור הדברים האלה הצעתי מה שהצעתי בישיבה הקודמת, ואני חושב שחייבים ללכת לקראת זה. בלילות שבת אין בתל-אביב פעולות מגוונות בבתי-הספר. בתי-הספר סגורים. לכן אחת הפעולות שהצעתי היא לפתוח את בתי-הספר בלילות שבת, זה יהיה טוב גם לילדי הצפון וגם לילדי הדרום.

כללית הייתי אומר כך: אינני יכול לדבר על מסגרות נרחבות. סוף סוף אני עובד בקנה מידה די מצומצם, בבית-ספר שבו 1,300 תלמידים. אבל אני חושב שאסור לנו להיות פסימים. זו בעיית היסוד שלנו. ברגע שנהיה פסימים, אז אינני יודע אם זו לא בעיה פחותה

מבעיית הבטחון. עלינו להיות אופטימיים, ולפעול, בכל דרך סבירה.

בעקבות דבריו של מר קלונסקי, אני חושב שרצוי היה שתהיה רשות מרכזית שתטפל בזה. אין זו הרגשה נוחה שכמה רשויות מספלות באותה בעיה ואין תיאום ביניהן, ולפעמים יש אפילו אנטגוניזם. אינני בקיא כל כך בפרטים.

ג. אליעד: שר החינוך מסר לנו שקיימת עכשיו מערכת מעקב אחידה בקשר לכל בעיית הנסירה.

היו"ר א. רימלט: הבעיה היא אלה שכבר נשרו.

ד"ר כ. יוגב: אני רוצה לסכם את דברי בכמה אפשרויות של כיווני עשייה. קודם כל, במידת האפשר יש להתחיל בפעולה בחינוך היסודי. תלמידים באים לכיתה ז' עם פסיגור של שנתיים. אם תוך השנים הבאות אפשר יהיה להקטין את הפסיגור בשנה, זה יהיה מפעל עצום. עכשיו יש תלמידים שיושבים בכיתה ז', אך יודעים כמו תלמידים בכיתה ה', לפעמים למטה מזה. ישנם כאלה שאינם יודעים לכתוב.

דבר שני: צריך לתת משאבים גדולים לחינוך המשלים. יש בתי-ספר שמוסיפים מעבר למה שהם יכולים, אבל גם זה לא מספיק. חסרים מדריכים לחינוך המשלים.

יש להכשיר את המחנכים לטפל בנושאי חינוך. המוסד הזה שנקרא מחנך בבית-הספר אינו מסוגל היום להתמודד עם הבעיות. המחנכים לא הוכשרו לזה, לא הוגדרו תפקידים, סמכויות, יעדים. זה אחד הנושאים החשובים היום.

הייתי מציע לזרז את קצב ביצוע הרפורמה, אבל תוך הכנה קפדנית ומדוקדקת לפתיחת כל חטיבת ביניים. (א. כץ: זה תרתי דסתר). לא.

נקודה אחרונה היא לא להוריד את תביעה מעל סדר היום, להתמודד אתה ולהאמין שהיא ניתנת לפתרון. המעשה יותר חשוב מאשר כל דיבור.

מר אחיטוב: המתיחות בין הנוער, שקראנו עליהן לאחרונה ושבעקבותיהן מתקיים הדיון הזה, פרצו על רקע של אופן הביטוי של שעות הפנאי. היו כאלה שהצביעו על תיסכול הנובע מפערים כלכליים; יש פערים בהישגים לימודיים. הפערים האלה קיימים, והם מביאים לידי תיסכול. אבל הביטוי לאותו תיסכול בא באותו תחום שהנוער, בעיקר הנוער המתבגר, רגיש לו ביותר, הווי אומר: האפשרויות שעומדות לרשותו לבלות בצוותא, ליהנות מבידור כפי שהוא מבין אותו, להיקלט בתוך קבוצות בני גילו שנראה לו שחשוב לו להימצא בקרבן ולא להיות מודח מהן. אלה דברים שמביאים את הנוער שאינם זוכים להיקלטות חברתית נאותה, במקרים קיצוניים כמובן, לידי אותם דברים שהיינו עדים להם.

אנחנו פועלים. צריך תמיד להצביע על מה שחסר, אבל לא פחות חשוב הוא שנהיה מודעים לכך מה כן נעשה, ומה אפשר לעשות עוד, ויותר טוב.

אני אישית, בשם המחלקה לנוער במשרד החינוך, ממונה על תחום זה של פעולה חברתית-תרבותית של בני נוער בשעות הפנאי. לשם כך יצרנו במשך השנים כלים. יש בארץ רשת גדולה של מוסדות קהילתיים, כגון מועדונים שכונתיים, בתי נוער, מתנ"סים (מרכזי תרבות, נוער וספורט) שנוצרו לכתחילה למטרה זו.

היו"ר א. רימלט: האם כולם עוכדים, כולם עסוקים? האם אין מועדונים סגורים?

מר אחיטוב: אני יכול לומר במלוא האחריות שהמועדונים ממלאים את תפקידם. יש עליות וירידות. איננו יכולים לצפות ממוסד לחינוך משלים שיהיה תמיד מלא כמו בית-ספר, שהילד יהיה תייב לבוא לשם.

ס. ידיד:

מי מחזיק את המוסדות לחינוך משלים?

מר אחיטוב:

הרשויות המקומיות. ההנחיה החינוכית, הכשרת המדריכים, הפיקוח הפדגוגי ועזרה תקציבית ביתנים על-ידי משרד החינוך. בתחום הכשרת מדריכים הגענו בשנים האחרונות להישגים ניכרים. פתחנו כיתות במסגרת האוניברסיטאות להכשרת מדריכי נוער, ולהפתעתנו היו מועמדים רבים, כך שיכולנו לבחור את הטובים ביותר.

היו"ר א. רימלט:

האם אגפי הנוער ברשויות המקומיות מדווחים על המתרחש למחלקת הנוער במשרד החינוך? האם אתם כרשות מרכזית מקבלים דיווחים שוטפים על המתרחש, למשל אם מועדון נסגר, אם יש שינויים מהותיים? האם אתם גם מבקרים במועדונים ובבתי נוער?

מר אחיטוב:

יש פיקוח צמוד על הנעשה במועדונים. זה מתבצע על-ידי המפקחים על החינוך המשלים במחוזות השונים. בכל מחוז יש לנו מפקח על החינוך המשלים. הוא עובד בצורה הדוקה ביותר עם מנהלי מחלקות הנוער ברשויות המקומיות. לפחות אחת לחודש הוא מקיים ישיבה בה דנים בבעיות השייכות לכל המחוז או לרשויות מסוימות. הוא מבקר במועדונים, ומסתייע באנשים נוספים שעומדים לרשותו. הייתי יכול להביא לכם מספר דיווחים של מפקחים על סיוריהם ברשויות השונות.

איצני אומר שהכל שפיר. יש בעיות. את רעיון הקמת בתי הנוער הגה השר ארן ז"ל בסוף שנות החמשים, בשנים 1958-1959. התעוררה אז בעיה של נוער עולה בגיל מתבגר שאינו יכול להמשיך בלימודיו ונפלט מבית-הספר, והוא מרוכז במספרים גדולים בפרברי עוני ובעיירות פיתוח, ושום מסגרת חינוכית לא עמדה לרשותם. אז נוצר הפרוייקט הגדול של רשת בתי הנוער בישובי הפיתוח. עד היום נקראים בתים אלה בתי ארן. ההנחה היתה שבית נוער יהיה בית שיכיל בתוכו ללא הגבלה וללא מחיצה את כל בני הנוער במקום. מאחר שאותם בתי נוער מופעלים בשכונות המאוכלסות בעולים, הרי אוכלוסייתם היתה הזמוגנית במידה רבה. אבל מאז חלה התפתחות גדולה. היום יש בתי נוער בשכונות שונות, גם בצפון-תל-אביב. גם נוער שזכה לחינוך בבית ובבית-הספר זקוק לפינה משלו בשעות הפנאי.

היו"ר א. רימלט:

האם אין מקרים של הפרעות במועדוני נוער?

מר אחיטוב:

אביא דוגמה. לפני שנתיים פתחנו בית נוער חדש בבתי-ים, בשכונת רמת הנשיא, בעזרתה של ויצ"ו. באותה שכונה לא היה שום מוסד מסוג זה. לכן מהיום הראשון התחיל לשקוק ילדים ובני נוער. חודשיים אחרי פתיחתו ערכתי סקר קטן וראיתי ש-360 החניכים שהיו בו, היו יוצאי 42 ארצות. הבית הזה שוכן על גבול בתי-ים - חולון, ולא רחוק משם ישנה שכונה קשה. בערבי שבת, כאשר החלה להישמע מוסיקה מבית-הנוער, נמשכו אליו בני נוער מאותה שכונה בחולון וביקשו להיכנס. מנהל בית הנוער עמד בפני דילמה. בית הנוער הוקם בשביל ילדי השכונה. שם פתרו את הבעיה על-ידי זה שביקשו מהנערים להתארגן. הם טענו שהם קבוצה חברתית, יש להם גם מנהיג. הציעו שיפגשו עם מנהל לשכת הנוער בבתי-ים, ואם הם יתחייבו לשמור על התנהגות נאותה בבית הנוער, הם יוזמנו למסיבות מיוחדות. והסידור הזה פועל שם.

באגף הנוער של עיריית תל-אביב נאמר לי שההפרעות הללו בבתי-הנוער יצרו כמה בעיות חמורות. לעתים אנחנו עומדים בפני תופעה של קבוצה קשה במיוחד, קבוצה שלא קיבלה כל הכשרה והכנה מוקדמת לבילוי משותף. אם הקבוצה הזאת נקלטת בבית הנוער, יש סכנה שתהיה איזו סטיגמה על אותו בית נוער, ונדחקים ממנו אלה שמצאו שם את הפתרון לשעות הפנאי. הועלה רעיון של הצמדת מדריך שיקשר בין הנוער הזה לבין הנוער שנקלט בבית הנוער, ולהביא אותו לשם כשהוא כבר יותר מוכן לבילוי בצוותא עם נוער שיש לו הרגלי בילוי קצת שונים.

בקשר לחבורות נוער - זה ניסוי שנערך לפני חמש-שש שנים. מדובר בנוער מנותק, נוער שוליים, אבל לא נוער עברייני. במשרד החינוך אין כלים לטיפול בנוער עברייני. בעקבות הניסוי שנערך הפעולה הזאת התרחבה מאד בשנים האחרונות. היום יש לנו כבר קבוצות של בני נוער כאלה מכל המחוזות, לא במספר מספיק. הבעיה העיקרית היא של כוח אדם. היום אנחנו מטפלים בכל הארץ בכ-60 חבורות נוער. כלומר יש

60 מדריכים אשר נפגשים אתם בהתחלה בפגישות שלהם, על הברזלים, ומנסים ליצור אתם מגע במקומם. אחר כך יוצרים להם פינה נפרדת לחלוטין, ובמשך הזמן, אם זה ניתן, משלבים אותם לתוך בית נוער רגיל. אבל לעתים קרובות הם אינם מעוניינים בזה, כי טבעי שבגיל זה הם רוצים את הפינה הייחודית לצרכים שלהם. יש מספיק מועמדים. בכל קבוצה יש כ-15 בני נוער.

עוד כמה מלים בקשר למיפגשים של בני נוער ממקומות שונים. באחרונה אנחנו מטפחים בבתי הנוער את שכבת הפעילים, שהם בחלקם נערים לומדים. הם מקיימים השתלמות קבועה במספר מחוזות פעם בשבוע. בקיץ האחרונה ערכנו מחנות מיוחדים עבורם בפנימיות, שם קיבלו הכשרה למנהיגות צעירה בתוך בתי הנוער והקהילה שלהם. אנחנו מקיימים מיפגשים על רקע של אמנות, ספורט וכדומה, שבהם אין הבדלים בין נוער לנוער.

בתכנית שהוגשה על-ידי המחלקה שלנו בקשר לטיפול בנוער במצוקה, פרשנו תכנית נרחבת ביותר. התכנית עדיין נמצאת בשלב של דיונים. בתקציב של השנה הנוכחית היתה הגדלה, אבל לא כפי שציפינו. אני מקווה שיסייעו בידינו להרחיב את הפעולה.

ז. הרמן: מה הקשר בין העבודה של מר ציפורי ובין המחלקה שלכם?

מר אחיטוב: מר ציפורי הוא מנהל החברה למרכזי תרבות נוער וספורט. הקשר בינו ובין משרד החינוך מתבטא בזה שיש ועד מנהל שבראשו עומד מנכ"ל משרד החינוך. בוועד המנהל יושבים ראשי היחידות שמפעילות יחידות בתוך המרכזים הללו, כלומר נוער, ספורט, תרבות.

במישור המקומי יש הנהלה לכל מתנ"ס, שבה יושבים נציגי אותן היחידות במחוז. כלומר נציגי המחלקה לנוער נמצאים בהנהלת המתנ"ס. ויש שיתוף פעולה.

מר לנץ: אני רוצה בדברי למסור קצת אינפורמציה ולהעיר כמה הערות.

ליד אגף החינוך של עיריית תל-אביב אנחנו מקיימים כבר מספר שנים מועצת תלמידים מרכזית. היא מורכבת מבאי-כוח של מועצות תלמידים בבתי-ספר על-יסודיים בכל העיר, עירוניים ולא עירוניים. זה מאפשר לנו במידה מסוימת העברת מפעלים ופעילויות חברתיות.

לאחרונה כינסנו את מועצת התלמידים המרכזית וקיימנו סימפוזיון בהשתתפות העתונאי יעקב העליון, אשר עורר את כל הבעיה, מפקדי משטרה, עובדים סוציאליים וכיו"ב. שם בא לכיטוי קודם כל דבר אחד: כמעט כל התלמידים הפעילים בבתי-הספר סיכמו שלא מדובר בבירונות מאורגנת, מדובר יותר בתופעות של הפרעות מצד נערים שלא מצאו מסגרת בילוי או פעולה חברתית, בעיקר בערבי שבתות.

דבר שני שהתלמידים רצו להדגיש היה שיש צורך להימנע מלראות בבעיה זו בעיה עדתית. האמת היא שתופעות אלה קיימות גם בבתי-הספר בצפון העיר, בינם לבין עצמם.

בתל-אביב קיים גוף שנקרא "נוער לנוער". היא היתה היוזמת של הקמת הגוף הזה; היום זה קיים בכל הארץ. הסיסמה שלו היא שירות לעם. הנוער הזה פועל בכל בית-ספר בנפרד בעזרת מדריך מיוחד, אבל יש כעין הנהגה עירונית, יש גם הנהגה ארצית של התלמידים עצמם, מהשכבות העליונות של התלמידים. הם עוסקים בפעולה של עזרה לזולת. אנחנו יכולים לראותם בבתי-חולים, במכבי אש, בכל מיני מקומות. אבל לאחרונה, מזה שנתיים, בנוסף למה שעשו עד עכשיו, מתן שעורי עזר לתלמידים בודדים בשכונות וכו', יש פעולה יותר מאורגנת. למשל, שני בתי-ספר שולחים תלמידים יום יום לשכונת התקווה למתן שעורי עזר. בתי-הספר האלה הם תיכון עירוני ט' ותיכון עירוני כ"ח ברמת-אביב. יש גם פעולה של מתן שעורים בכל העיר על-ידי תלמידים. לא הייתי אומר שבאחרונה היתה הפסקה בפעולה זו, כפי שאמרו כאן. הפעולה לא נפסקה.

23.2.1972 - מר לבן

יש תופעה בקשר לבריכות שעליה יש צורך להתריע, היא דורשת הרבה מאד מחקר והתעסקות. יש ניצנים, אמנם מעטים מאד, של היווצרות הרגשה של צורך בהתגוננות. הכוונה לאותו מספר פועט של תלמידים שבעקבות הפאסדים ב"מערב", שבאו כתוצאה מטה שקרה בכמה בתי-ספר, מצאו לנחוץ להתארגן ולהודיע על כך. לצערי אחד הצעירים התבטא ואמר שזאת ליגה להגנת אשכנזים, והודיעו שהם יקחו את החוק בידיהם. זה דבר מדאיג מאד. כמו כן היו התבטאויות מדאיגות, כמו פניה למוסדות העיר: אם אתם לא תשתלטו עליהם - אנחנו בעצמנו נחזיר אותם למקומותיהם. זה מדאיג, כי זה מראה על הגנה מסולפת מאד. אבל עלי לציין שמדובר כאן במספר פועט של צעירים. הפנהיגות, הפעילים בין תלמידי בתי-הספר העל-יסודיים, נזהרים ופדגוגיים השכם והערב שבבתי-הספר עצמם אין שום הרגשה של הפרדה עדתית בין התלמידים. הדבר הזה צריך להיאמר הרבה פעמים.

ש. לוי:

איזה אחוז מהורים בני עדות המזרח בבתי-הספר התיכוניים העירוניים?

מר לבן:

אשיב על כך בהמשך דברי.

נשאלתי על הנשירה בכיתות י"א-י"ב. אנחנו עשינו את הפעולה שהוזכרה כאן בקשר לכיתה ט', כי היתה סכנה שהנושר ינשור לרחוב. פני שנושר אחרי כיתה י', בין י"א-י"ב, כמעט ואין סכנה שהוא ינשור לרחוב. יש היום מוסדות להכנה לבריכות בגרות. אינני מהחסידיים שלהם, חסר בהם האלמנט החינוכי, הם מכינים רק לבריכות. בזה אני פותח ביקורת על משרד החינוך, שבזמנו קבע את גיל 18 כגיל להגשה לבריכות בגרות. על-ידי זה נוצרה הבעיה של נשירה לתוך המוסדות להכנה לבריכות בגרות.

היו"ר א. רימלט:

בהרבה מדינות בחוץ-לארץ יש הגבלה של גיל.

מר לבן:

בארצות אחרות הגיל הוא 19, 20, 25. גיל 18 הוא המסוכן ביותר. אני בעד העלאת הגיל ל-19 מינימום. אז נדע שיותר יהיה לנו לומר לתלמיד: לא עליה מכתה י"א לכיתה י"ב, לטובתך החזור על כיתה. לגבי אלה שכבר סיימו את כיתה י"א, אין חשש שהם יגלו לרחוב. אלה ימצאו דרך להמשיך.

ברשת החינוך העירונית יש לנו בתי-ספר

התיכוניים עירוניים ובהם-ספר תיכוניים מקצועיים. אני אומר גלויות של צעירים אנחנו נאבקים למען החינוך המקצועי, עם דעת הקהל וגם עם כל אותם מוסדות ש"עוזרים" באיזה אופן שהוא לא להעביר נוער, המתאים לחינוך מקצועי, שהוא באמת יעבור לשם.

בתחום בתי-הספר התיכוניים העירוניים, לפני

15 שנה, מסיבות היסטוריות, הם גלשו להיות סלקטיביים מנקודת ראות הרמה, כלומר שפרנתיים מקבלים תלמידים רק עם רמה מסוייפת של ציונים. אנחנו יסדנו לפני מספר שנים שלושה בתי-ספר שאנחנו קוראים להם בתי-ספר אוריינטטיביים, כלומר אנחנו מקבלים לשם תלמידים שלא עברו את הסקר, שאינם מקבלים ציונים כה גבוהים. בכיתה ט' אנחנו נוחנים להם השכלה תיכונית רגילה. אנחנו אומרים להורים: אם הצעיר יסיים את כיתה ט' בהצלחה, יוכל לעבור לאפיק התיכוני. בבתי-ספר תיכוניים אלה יש מטרות. כפונן שאחוז בני עדות המזרח הוא הרבה יותר גדול. האוכלוסייה כולה שם היא יותר מעורבת. בית-הספר הוא על-אזורי.

ד"ר יונג אמר שעם התחלת הרפורמה קלט בית-

הספר שלו 25 ילדים משכונת שפירא ו-11 ילדים מבית-הספר איילון. אבל גימנסיה הרצליה, כמו היפון ד' או ה', וכמו תיכון עירוני א', הם בתי-ספר של הצפון. על כך אין מה להתווכח.

בבתי-הספר האוריינטטיביים האוכלוסייה היא

מאד מעורבת. בשונה מבית-הספר שבה ובבית-הספר תורה ומלאכה, שבניניהם נמצאים בשכונות, הרי שלושה בתי-הספר שהזכרתי אינם נמצאים בשכונות. הם נמצאים בתוך העיר. על אף האוכלוסייה המעורבת, לא היתה לנו שם שום תופעה של אלימות, לא היו גם שום תופעות של הרגשת הפרדה עדתית בין תלמידים לתלמידים.

יו"ר א. דימלט: האם בבתי-ספר אלה מתקיימות פסיבות ליל שבת?

לנץ: איננו מקיימים פסיבות ליל שבת בבתי-ספר, פסיבה ידועה, שאיננו יכולים לפתוח את שערי תי-הספר בלילות שבת. אבל אנחנו מקיימים פסיבות בפוזאי שבת. בבית-הספר י"ח מתקיימות כבר מזמן פסיבות בפוזאי שבת.

בעקבות ההערה של ד"ר יוגב - לא הייתי מקטין ת הפסדים. האלימות היום גדלה, ואתה גם האלימות בקרב הנוער. גם כדיונות עלתה. יש בחברה שלנו סוג אחד של אוכלוסיה שנהנה עקב מעמדו, יש סוג אחר של אוכלוסיה שרוצה ליהנות בדרך של אלימות. האדם המסתמס דרך של אלימות רוצה להשיג את מה שהאחר משיג הודות למעמדו. והנוער ולך באותו כיוון. יש היום נוער שמשיג את שלו הודות למעמד הוריו, נוער אחר שרוצה להשיג זאת בעזרת אלימות. הדברים האלה דורשים טיפול פני עצמו.

אני יודע גם מפניות של הורים אלינו שתמיד וזר אותו דבר: מגיע לי - אני דופק על השולחן, כי השני השיג זאת הודות למעמדו.

אעבור עתה לשאלת האינטגרציה. אנחנו מקיימים ת הרפורמה בתל-אביב כבר שלוש שנים. התחלנו בשיטת האינטגרציה בשנה ראשונה. בחרנו בשכונה בעבר הירקון המזרחי. שם האינטגרציה היא החל צהלה, ישגב, רמת יפו, נוה שרת ושיכון דן. היו נסיונות של השכבה עליונה לברוח מהאינטגרציה.

יו"ר א. דימלט: לא רק שהיו נסיונות. היו נסיונות שהצליחו.

לנץ: נכון. השכבה שנשרה מהאינטגרציה נשרה בגלל ליקויים בחוק. היא התחמקה. לא מדבר ליה. בכיתות ז' כמעט ולא היה דבר כזה. היו נסיונות כאלה בכיתות ט, טו.

ד"ר יוגב סיפר שבבית-הספר שלו יש ארבע יתות ז' רגילות ואחת איטית. אם יש יש 25% תלמידים מהשכונות, הרי עבר הירקון המזרחי זו אינטגרציה טוטלית. לא פורגשת שום בעיה של יכוכים עדתיים. השילוב החברתי שם מתנהל כשורה.

לפני שלוש שנים פתחנו חטיבת ביניים ברמת ביב. שם האינטגרציה היא רכה, כלומר שהאוכלוסיה הנחשלת אינה נחשלת ר-אכסלנס. בכל זאת אי אפשר להשוות את שכונת שין-פוניס לשכונת התקווה. מדובר על 17% של בני נוער משיין-פוניס.

השנה התחלנו גם בבית-הספר התיכון העירוני. את הכיתה השנייה של שכונת שפירא העברנו לתיכון עירוני ד, ושם ש אינטגרציה עם בית-הספר אהבת ציון. זה גם כן עולה יפה. אותו בר לגבי האינטגרציה בשכונת שפירא עצמה. לצערי אין שם אינטגרציה, כל אין שם שום חיכוכים עדתיים.

נדמה לי שיש בעיה אחרת בקשר לאינטגרציה, קשורה עם הרפורמה. יש צורך לומר לא שהצפון קולט את הדרום, אלא הצפון ריך לחיות עם הדרום. ויש לך איזו הרגשה של פטרונט של הצפון על הדרום. ד זה היה בתחילה. אני מקוה שבמשך הזמן הדברים האלה ייעלמו.

ר' זנון: הבעיות המרכזיות שעלו בדיון זה התמקדו סביב שתי תופעות: תופעה אחת - הנשירה, תופעה שנייה שקשורה בזה - של אלימות של נערים במקומות שונים, בעיקר תל-אביב. מתוך זה גם נבעו כמה שאלות שהייתי רוצה להתייחס אליהן.

היום נערכים במשרד החינוך והתרבות יונים אינטנסיביים מאד בבעיות החברה בבתי-הספר, בכל מערכת החינוך. דיונים האלה חותרים לקראת יצירת מרכז, מה שקוראים כאן בשם רשות, מטפל בנושאים אלה. שר החינוך והתרבות בעצמו נתון בבעיות אלה וגם וון את פעולות הועדות העוסקות בנושא זה מאספקטים שונים.

קטורה לזה שאלה עקרונית, לא פשוטה, מורכבת מאד. אישית אני אומר שאני מפקפק מאד אם מוסדות החינוך יהיו מסוגלים לפתור בעיות חברה מסוג זה. אמנם מוסד חינוכי מקבל היום על עצמו תפקידים רחבים יותר משנה היה לפני עשר שנים או יותר. אבל אינני מאמין שציבור התלמידים עצמו, הלומד בבית-הספר העל-יסודי, בגילים 14-18, יהיה מסוגל להתמודד עם בעיות ששורשיהן הרבה יותר עמוקים, ודרוש נסיון חיים הרבה יותר רב כדי להתמודד אתן.

לכן הפעילויות הנעשות היום בבתי-הספר הן להפגיש את הנוער הלומד עם בעיות אלה, שיהיו מודעים להן. הובר נעשה בפעילויות שונות במסגרת בתי-הספר והלימודים, בעיקר במקצועות מדעי החברה, במסגרת הדיונים של שעת חברה או שעת מחנך, בפעילויות של חינוך חברתי כמו חוגים, סיולים, מועדוני דיונים וכו'. הובר נעשה בבתי-ספר על-יסודיים שונים, לא רק בתל-אביב.

אני מדגיש למשל את הפעילות הענפה שנהוגה בבית-הספר הריאלי בחיפה, אם כי שם חושבים שהבעיה אינה כה חריפה כמו בתל-אביב.

בתי-הספר עורכים באמצעות גורמים שונים, בעיקר הסוכנות או עיריית תל-אביב, סמינרים פוליטיים בעיקר לכיתות הגבוהות, שבהם עולות לא רק בעיות פוליטיות, אלא גם בעיות חברה, בעיות ערכים שהנוער מתייחס אליהם היום בספקנות, לפחות בביקורת, לא תמיד ביקורת שלילית, אלא ביקורת שיש בה משום יצירה, רצון לגבש עמדה.

בתי-הספר שעוסקים בנושאים אלה אינם יכולים לפתור שאלות מורכבות כשלעצמן. אני גם חושש שפעילות מסוג זה עלולה ליצור הרגשה של אי-נחת בקרב אותו נוער שזקוק לעזרה, אבל אינו רוצה לקבל עזרה בצורה של פילנטרופיה. וההיררכיה החברתית הזאת היא לא רק תופעה סוציולוגית, היא גם תופעה פסיכולוגית. והיא פועלת.

שוחחתי לפני ימים אחדים עם בני נוער כאלה שאינם תלמידים בבתי-ספר, אלא הם עובדים בהזדמנויות. שוחחתי אתם על הבעיה שלהם. הם אמרו: אין אנחנו רוצים לקבל נדבות מהתלמידים של בתי-הספר התיכוניים שהם מבוססים. יש דמוקרטיה בארץ הזאת, אנחנו רוצים אותן זכויות שיש להם. יש לפתוח דלתות ושערים כדי שנוכל גם אנחנו ללמוד במסגרות מתאימות לנו.

לכן הבעיה המרכזית שמערכת החינוך עוסקת בה היום במשרד החינוך והתרבות היא בעיית הנשירה. אמנם קיימים בתחום זה מחקרים אחדים שמחדשים אותם לאור ההתפתחות. בימים אלה הקימונו ועדות שכבר התחילו לפעול, כדי לתת הנחיות לבתי-הספר לגבי ההישארות בחטיבת הביניים. ההישארות בחטיבת הביניים זה הרס הרפורמה למעשה. אנחנו מתכוונים לטפל גם במעבר מכיתה ה' ל-ו', מ-ו' ל-ז', שלא התלמידים יעלו לכיתה ז', אלא שהכיתות יעלו. הוא הדין במעבר מכיתה ט' ל-י'.

השירות של הכוונה וייעוץ בבתי-הספר פועל. ואנחנו עוקבים אחרי פעולה זו. בפעולה זו פועלים יחד המורה הפסיכולוג, מחנך הכיתה, מנהל בית-הספר, התלמיד והוריו, כדי להחליט לאן הילד ילך. חוות הדעת של הצד הפדגוגי בלבד בבית-הספר אינה מחייבת, אלא מיעצת. כלומר אם התלמיד והוריו מתעקשים, למרות חוות דעת זו, שהילד צריך להמשיך בחינוך התיכון העיוני ולא בחינוך מקצועי או במסגרת אחרת, אין כופים זאת עליו.

היו"ר א. רימלט:
בניח שהמסקנה של הגוף המייעץ והמכוון היא שהילד מוכשר לבית-ספר מקצועי, וההורים מתעקשים לשלוח אותו רק לגימנסיה. האם אתם מאפשרים לו ללכת לבית-ספר תיכון עיוני, למרות הסכנה שהוא לא יוכל להתקדם?

ד"ר זון:
כן. אנחנו מנסים לשכנע את ההורים. אם ההורים מתעקשים וגם הילד מתעקש, איננו כופים עליו ללכת לחינוך מקצועי. אנחנו מזהירים אותו מהסכנה שאורבת לו. אבל משרד החינוך ממשיך לתת לו שכר לימוד מדורג.

היו"ר א. רימלט:
האם על-ידי כך לא יורד ערכו של כל המוסד המכוון והמייעץ?

י"ר זון:

אנחנו עושים זאת לפי בקשת המורים היועצים
עצמם. הם אומרים: בתקופה קצרה כזאת אין
ונחנו מסוגלים לומר בודאות "כזה ראה וקדש". אנחנו רוצים לצבור נסיון.
זו לי בשלב יותר מאוחר נגיע להכרעה מחייבת. אני חושב שזה לכבודם,
ואינם רוצים שתהיה חוות דעת לרעתו של התלמיד, בלי שהם חושבים שיש להם
מספיק נסיון. כלומר אנחנו צריכים ללמוד מתוך המציאות שבמרכז הדיון
זוה לא עומדת מסגרת מוסדית, אלא הילד. זו הנקודה המרכזית.

זו גם הערה לדבריו של ד"ר יוגב, שהכוונה
זיא להכשיר גם מורים ומחנכים. ואנחנו פועלים בשני כיוונים. אנחנו
נאים בדברים עם האוניברסיטאות, שבבתי-הספר לחינוך ובמחלקות הפדגוגיות
נבר נפתחו מחלקות מיוחדות להכשרת מורים לחטיבת הביניים, עם כל הבעיות
נפסיכולוגיות והאנתרופולוגיות החברתיות. מחלקות אלו נפתחו בירושלים
יבתל-אביב.

י"ר א. רימלט:

האם גם נפתרה הבעיה של הכשרת מורים לכמה
מקצועות בחטיבות הביניים? אני חושב שעוד
נין פתרון לזה. יש אוניברסיטאות שמתנגדות.

י"ר זון:

יש כבר קצת הפשרת הקפאון בתחום זה. דוקא
בימים האחרונים היה לנו דיון בנושא זה,
יהשר עומד לבוא בדברים עם אנשים מרכזיים באוניברסיטאות כדי לקדם את
זענין. כי השאלה איננה רק לגבי קבוצות מקצועות, שזאת בעיה. הבעיה
זיא הרבה יותר רחבה. כל מורה חייב קודם כל לקבל תואר ראשון, ב.א.,
יהוא צריך להתמחות בנושא מסויים. התפיסה היא שגם בחוגים עצמם יהיו
נספקטים כאלה שהרצאות יכינו אותם לא רק לנושא אחד. יש באוניברסיטאות
נכונות מסויימת. ויש בחירה חופשית של הסטודנט. יש הרכבים שונים של
נקצועות שהסטודנט רשאי לבחור ביניהם. יש גם כיוון שני, לימודים
זד-חוגיים. בתחום זה משרד החינוך אינו יכול להתערב בבעיות לימודיות
של האוניברסיטאות. יש חופש אקדמי. הוא יכול לבקש שיתחשבו ויראו את
זצד המקצועי. הבעיה הזאת קיימת בעולם כולו, שלאוניברסיטה יש שני
נפקיורים, גם הכשרה מקצועית וגם מחקר. כיצד למצוא את המזיגה בין שני
נלה - זו בעיה של כל האוניברסיטאות.

לגבי הרפורמה - אני חושב שדבר אחד בכל זאת
אפשר לומר, שהרפורמה כשלעצמה קירבה קצת את הנוער מחוגים שונים,
נתחומים שונים. אין אנו יוצאים בהכרזה ובהצהרה שהצלחנו. אנחנו
נראשית הדרך. אבל ההדים שהגיעו אלינו, עם כל הבעיות המתעוררות,
נותנים יסוד לתקווה שהרעיון המרכזי הזה של אינטגרציה, ואני מתכוון
לאינטגרציה לא מבחינה פורמלית של כיתה אחת, היכה שורשים ומתחיל לקבל
נורה מגובשת יותר בחלקים שונים של הארץ. למשל, יש היום בתי-ספר
שמבקשים לזרז את ביצוע הרפורמה.

אני רוצה להדגיש עוד דבר. עם כל הצורך
שמשרד החינוך יתערב בכל עניין ועניין, וזה דבר מובן, אני מפנה את תשומת
זלב למבנה המיוחד של החינוך התיכון בארץ. החינוך העל-יסודי אינו
נמלכתי. יש בעלויות שונות, פרטיות, ציבוריות, עירוניות. אנחנו
ננסים על-ידי הפעלת חוק הפיקוח לפתור בעיות כאלה. היו גם מקרים בזמן
האחרון שבתי-ספר נסגרו, כי התנאים לא היו מתאימים. אנחנו ממשיכים
נדרך זו. הוא הדין לגבי אותם מוסדות שמכינים לבחינות בגרות, שבהתאם
לחוק צריכים לקבל אישור. כאן נעשית עבודה ענפה מאד כדי להבטיח לפחות
ננימום של תנאים סבירים.

אינני סבור שנוכל לכתוב כאן בעיות מסוגים
שונים, כמו הבעיה של הגיל שבו ניגשים לבחינות בגרות אכסטראנידת. היום
יש 80 אלף נבחנים במסגרת בחינות בגרות חיצוניות. יש גלים. יש
מועדים שבהם יש מספר גדול מאד של נבחנים. על כל פנים, התהליך הזה
מעיד על כך שיש צורך באינטגרציה הזאת. אני חושב שיהיה זה עוול
חברתי להעביר את זה לגיל 19, ואין אנחנו יכולים לעשותו. כשעלתה הצעה
להוריד את הגיל ולהעמידו על 17, היתה התנגדות של מנהלי בתי-ספר, כי
היתה סכנה של נשירה. אינני חושב שיש מקום, לפחות לא כשלב זה, לשנות
בעניין זה.

עוד הערה לגבי פעילויות כלליות. קיימת בעיה
של סלקציה. אנחנו בודקים עכשיו את השאלה הזאת. אנחנו משתדלים לבדוק
את השאלה של שמירה על הרמה הקיימת, בלי להגביל מראש, על הסף, את
נכיסתם של תלמידים שעדיין לא הגיעו מבחינת ההישגים הלימודיים לאותה
רמה שבית-הספר דורש אותה.

אנחנו מקוים שנוכל באופן הדרגתי להתמודד עם הבעיות האלה שמעסיקות אותנו. אנחנו מתכננים עכשיו כנס של מנהלי בתי-ספר על-סודיים במדינה, יחד עם מפקחים ואחרים, לדיון על הבעיות השונות בוכח המצוקה החברתית. בלומר להפנות את תשומת הלב לכך שלא הצד הלימודי האינטלקטואלי הוא הקובע בלבד, אלא קובע הוא בראש ובראשונה האדם ובעיותיו. אני חושב שזה תפקידו החברתי של בית-הספר בימינו אלה, לא רק להתייחס לנושא זה, אלא להיות שותף לפתרון, כמוסד. אני מסכים שיש להכשיר ולהכין מורים בכיוון זה. אבל אני מזהיר מפני אשליה כאילו אנחנו יכולים ליצור פליאטיבה באמצעות תלמידים שאינם מסוגלים להתמודד עם בעיה מיוחדת זאת.

מר בר-סבר: אני חושב שהדיון התמקד יותר מדי על בעיית הרפורמה והמיפגש של בני נוער משכונות הדרום של תל-אביב עם הצפון. בדברי עקב סיבות כלכליות, וכן על-ידי המיפגשים היוזמים על-ידי הרפורמה. אבל הבעיות לא התעוררו כל כך בין ילדים שלומדים באותה מסגרת חינוכית, באותו בית-ספר, באותה כיתה. כל העדויות על הקליטה שלהם וכו' חשובות לגבי הדיון על עצם הרפורמה, הצלחתה, אבל הן אינן כל כך רלבנטיות לבעיה זו של המתחים. אני הזכרתי זאת בגלל סיבות אחרות. מה שקורה היום הוא זה: אם יש 25 ילדים משכונת שפירא בגימנסיה הרצליה, הילדים האלה חוזרים אחרי הלימודים לשכונתם ומתחברים עם ילדים אחרים. וכשהם יוצאים לבלות, הם רוצים להצטרף אליהם. כאן נוצרות ההתנגשויות בין אלה שנמצאים בפנים ובין אלה שנמצאים בחוץ, לא כל כך בין אלה שנמצאים בפנים.

ד"ר כ. יוגב: האם יש עדויות על כך שיש מתחים?

מר בר-סבר: ישתי בישיבה עם מפקח המחוז וראש העיר, ובדקנו את כל המקרים שאירעו בתל-אביב. ברוב המקרים אלה לא היו ילדים שלומדים באותה כיתה, אלא ילדים מהסביבה או מסביבתו של אותו ילד שאינו לומד באותה כיתה וכו'.

אני מקבל את ההנחה שבית-הספר אינו יכול להוות מסגרת לפתרון כל הבעיות שהועלו כאן, ודאי לא המורה עצמו. כי היום, כדי לשפל בנוער בעייתי וקשה, צריך צוות בין-דיסציפלינרי, בין-מקצועי. ההכשרה הטובה ביותר של המורה לא תאפשר לו אותה מידת ידע הדרושה לכך. חייבים להיות גורמים נוספים שיהיו משולבים אורגנית במערכת החינוך.

חבר הכנסת כץ שאל האם רק כסף יפתור את כל הבעיות. אני רוצה לומר שבעיית הבעיות היא אותם ילדים שבאים ממשפחות שנחשלות ההורים - ולא תמיד בשל סיבות כלכליות - אינה מאפשרת להם למלא את הפונקציה החסרה, של הבית, המשפחה, ההורים. מתוך סקר על 700 נוסרים שנמצאים מחוץ למסגרת, מתברר שהיו רק 25 שהמביעים לשוטטות שלהם היו סיבות כלכליות בלבד. לגבי כל היתר - הגורמים לשוטטות היו משפחות הרוסות, הורים עבריינים, נרקומנים. ילדים אלה חסרים את האלמנט של הבית והמשפחה. וכשהם חסרי, זה מורגש אחר כך היטב בבית-הספר. ופער ההישגים יעמוד בעינו.

השאלה היא מה אפשר לעשות בקשר למשפחות, לסביבה, גם מבחינה כלכלית וגם מבחינה חברתית-תרבותית. להערכת האוכלוסיה הזאת היא מאד מגוונת. למשל: בלשכת הסעד ביפו בלבד יש 200 משפחות של נרקומנים קשים. ב-200 משפחות אלה גדלשם לפחות אלף ילדים, 800 ילדים. ובמשפחות אלה יש מתח, אלימות, אב שבא הביתה, מתפרע, שובר, הורס ומכה. ילדים בתוך סביבה כזאת צריכים להיות מלאכים כדי לגדול אחרת. וכל זה אחר כך מקריץ בתוך בית-הספר. אז מובן שיש בעיות.

השאלה היא אם תמיד הפתרון הוא להוציא את הילדים מהבית ולהעביר אותם למוסדות. יש חוסר כלים ואמצעים וחוקים שיאפשרו לשפל בנרקומנים. בסופו של דבר הם מקריבים על הילדים, שמהווים את פוטנציאל הנסירה הגדול מבית-הספר.

רוב המשפחות האלה הן גם יוצאות אסיה ואפריקה. אינני יודע אם זה מקרה או לא.

אבל יש גם משפחות שאפשר לעזור להן. האמת היא שאילו יכולנו להשקיע יותר בהעלאת רמת המשפחה, היינו מצליחים בעקיפין להרים את מצבם של הילדים ולאפשר להם הישגים יותר טובים. בתל-אביב ניסינו כמה פרויקטים. אינני מאמין במבצעים עם רעש ופרסומת, אלה נכשלים, כמו מבצעים של משרד העבודה ומשרדים אחרים. היתה פעולה עצומה של משרד העבודה בשכונת התקווה בקשר לאיתור נוער; כעבור חודש לא נשאר אף אחד מאלה שנרשמו. לא פותרים בעיות במבצעים חד-פעמיים כאלה.

אמיתי שיש דרכים אחרות. אין פה תרופות פלא. צריך לטפל בכל שלב של גידולו של הילד. יש כלים, יש ידע, אלא שהמערכות הן מוגבלות ומצומצמות. זה מתחיל ממעונות יום, גני ילדים, יום לימודים ארוך וכו', כל המערכת הזאת היא דלה מאד. היא מטפלת בחלק קטן של אלה שזקוקים לטיפול. על כן יש בשירות, והנושרים הם העבריינים, הם שעושים את המהומות לא רק בבית-הספר, אלא גם ברחוב; אלה הנערים שמעשנים והנערות שעוסקות בזנות.

בכל זאת עשינו כמה דברים. ביפו למשל עשינו עכשיו פרויקט. אני נגד השיטה של פטרונים, אני חושב שזה לא מצליח. ביפו לקחנו עובדת סוציאלית מעולה מארצות-הברית, נתנו לה לבחור ולמצוא עשר נשים מתוך המשפחות של יפו. היא חכמיה את עשר הנשים האלה לטפל ב-20 משפחות אחרות, בעייתיות מאד. כל אחת מהן עושה זאת במשכורת חלקית של 400 לירות לחודש. כל אחת מקדישה לשתיהן משפחות את מלוא תשומת הלב. זה ניסוי שהולך יפה מאד.

אני רוצה לומר שכל שהעיריה גדולה יותר, חוסר התיאום בה גדול יותר. במקום גדול, לכל אגף ולכל יחידה יש "וסטד אינטרסט", והיא מושכת לכיוונה, ויש לה מערכת קשרים עם הדרג המתאים בממשלה. מערכת החינוך המשלים ניוונה ממשרד החינוך, המחלקה הסוציאלית ניוונה ממשרד הסעד. כך שיש ניגודי אינטרסים בתוך הרשויות המקומיות. יש ניגודים רציניים מאד שמביאים לכפילויות ולבזבוז.

בשכונת התקווה יש שלוש מחלקות עירוניות שמטפלות בנוער: מחלקת החינוך, המחלקה לנוער וספורט, והמחלקה לעבודה סוציאלית. בתוך השכונה הזאת קם העניין של "להבה". האגף לעבודה סוציאלית ראה בזה פעולה ברוכה, כי אנחנו חושבים שזאת הדרך שצריך ללכת בה. אבל בעיני אגפים אחרים זה הפך לאיזה גורם מתחרה; זה מתחרה במיסוד, בפעולות השיגרתיות של המועדונים ובפעולות אחרות. ואז מתחילים להתווכח אם כן נותנים להם כלים או לא.

היום האגף לעבודה סוציאלית בעיריית תל-אביב מממן 40 מתנדבים סטודנטים, 20 מהשכונות ו-20 סטודנטים אחרים שהצטרפו ל"להבה", והם מטפלים בערך ב-80 משפחות שבהן יש ילדים. כל אחד מטפל בשתי משפחות. יש לנו שתי עובדות קהילתיות, עולות חדשות, שעובדות עם "להבה", עם חוג נשים בשכונה, בפעילויות למען השכונה, ולא בצורה של פטרונים. הגרעין של "להבה" היה גרעין של סטודנטים שבחלקם הם בני השכונות. אינני בטוח שיתר יחידות העירייה רואות זאת בעין יפה ומסייעות להם.

למה מוביל העניין הזה של הפיצול? זה מורגש בעיקר בטיפול בבעיה של חברות הרחוב. טיפול בנוער זה מקצוע רציני שצריך ללמוד אותו. דרוש לזה ידע רציני.

המצב היום הוא שעקב המערכת המימסדית הקיימת בחלוקת המשאבים והסמכויות, נוצרים פרדוקסים. יש חברות נוער של משרד החינוך ויש חברות נוער של משרד הסעד.

באגף לעבודה סוציאלית בתל-אביב יש חבורה של מומחים לעבודה עם חבורות רחוב קשות. יש להם ידע, אך אין להם אמצעים. תנאי העבודה שלהם גרועים משל עובדי החינוך המשלים. חלק גדול מהם אקדמאים. לעומת זאת יש עובדי חברות רחוב במסגרת החינוך המשלים שהידע שלהם מוגבל מאד, מסוג מדריכי תנועות נוער, שאינם יכולים להתמודד עם נוער קשה. ויש שם תחלופה גדולה. אותו דבר עם בתי נוער. יש בתי נוער יפים שיש בהם מרכז טוב, ויש בתי נוער ריקים, שהופכים למוקד של מתח. הורסים אותם. זה מה שקורה כשכוח האדם שמטפל בזה אינו מקצועי.

החלוקה הקיימת היום היא הרסנית, גורמת לכפילויות ובזבוז משאבים.

23.2.1971 - מר בר-סבר

מסך לבד לא יעזור. דיושים גם כוח אדם יזמן. ישנם דברים שהושקע בהם כסף, אך אי אפשר עליהם ליהנות מפרותיהם. עליהם כוח האדם בתל-אביב איננו רחוקים. שם עוד אפשר להשיג כוחות קצועיים. במקומות אחרים זה יותר קשה. בתל-אביב הבעיה היא של כסף. נחננו מרגישים את זה יום יום. לדוגמה: יש בתל-אביב כ-40 בתי-ספר ייכוניים, אולם יש רק עובד מוציא-אלי אחד בתל-אביב שעובד בבית-ספר תיכון. הדרי מרוב כנועה בגיל ההתבגרות, עם כל הפעילות שיש לו. זה חלק מהצרות הבין-דיסציפלינריות שצריך לספל בעוד. יש בעיות שפחנך הבייתה וישו הספנות לספל בהן. פתשיות המיניים הכנסנו על כל שתי חטיבות, נובות אחת. יכולנו להשיג עובדים אילו היה לנו כסף, אבל אנחנו מוגבלים מאמצים.

אין בתל-אביב הוטטל לנערים חסרי בית.

אנחנו נכון יותר של מערכת הפעולה, והגדרה ברורה של הסכומים, ניצול יותר טוב של כוח האדם והגדלת המשאבים - כל זה יחד יכול לעזור לפתרון חלק מהבעיות שהועלו כאן.

ד"ר י. אמיר:

נדמה לי שאנחנו לא נגענו מספיק באוכלוסיה הפרטית שצריך לדבר עליה באספקט זה. נדברים על הצלחות במסגרת בית-הספר, אם זה הרצליה, הדיאלי בחיפה, עירוני י"ד וכו'. לא זה הנושא הבעייתי. גם פתשיות התיקן זה דבר מצומצם. דבר שזה צריך להצליח, אבל לא זה הבעיה הפרטית. אני חושב אפילו שנקבעה הסוליה ביינתר גם היא איננה הפעולה הפרטית, אף על פי שהיא נראית מאד. אנשים ש-2%-4% של הסטודנטים התקפנים בארצות-הברית עשו את כל הסתפקה שם. אבל 3%-4% אלה הצליחו במתכנת שלום לפני שהיה להם דיסטריבנד" עזום. היו להם 80% מאוכלוסיה הסטודנטים שאפרו להם: כל הכבוד על מה שאהם עושים.

הבעיה היא אצלם 80%. זה איננו הנוער שהולך לתיכונים הרצליה או הנוער שבמסגרת בית-הספר התיכוני, שבנוא הזמן יגידו לו: אחת לא נראה פעולה הפרטית. הבעיה היא אצלם 80% שיכולים אולי ליהפך לקיצוניים יותר, לנוער עלילי, נפתאים מסוייפים שהפכו לנוער חיוני יותר. אז לזה צריכים המורים. הם לא יתנו עמ בית-הספר. צריכים לחפש להם מסגרות אחרות. אלה אלה לא דובר פה מספיק. זהו עקב אכילס של כל הנושא, האם יצליחו אהם, האם הם יגיעו לקבוצה זו או לקבוצה השנייה.

אני שומע את האנשים באוניברסיטה. המורים יהיו צאים החינוכיים לנושים אצלנו, ואני שומע מהם המונח קצת אחרת מזה שמשעה פה. יכול להיות שהאמת היא במשע.

נדי להביא נוער כזה יחד, דרוש כסף. אני לא רואה בערים הגדולות את אותם מרכזים, את אותם מרכזי הכדורגל שלשם יכולים לנא בני הנוער. אולי זה בגלל הקצאה משאבים לא מספיקים.

אחד הבעיות של הפעולה האפרדיקטית בענין זה, נטיפול באותו סוג של בעיות, הוא שהיה פה ענין של סטרונגיות. עדה עשה עשה דבר בשביל השניה, אך השניה אינה רוצה בזה, פוקיעה את זה, יבסונו של דבר פקיעה את זה. ההשקעות היא די גדולה.

המסקנה היא שהפיסוד צריך לתח את הכלים, ובאמצעותם צריך לאפשר שהקבוצות עזמן יקדמו את עזמן. הפעולה של להנה" היא חיונית ביותר, כי האנשים עצמם מנסים לקדם את השכונות של עזמן. זה ישוב מאד.

אני רוצה לתח דוגמה נודמת מאד. יש ועדה וראש המפעלה שינתה לטיפול בנוער במערכת. עברתי אל שפות חברי הועדה. מי אפשר לפי השם לדעת בדיוק מאיזו עדה האיש. אבל אני מוכן להסתכן ולומר ש-85%-90% מהברי הועדה הם פעולות המעורב. זה משנה המור. שוב, נחננו צריכים להחליט מה הבעיה שלהם. היתה ועדה שתפקידה היה לבדוק איך לקדם או לפתור בעיות במסגרת צה"ל. לא היה בה איש אחד פעולות המעורב. צה"ל יש בעיות פעולות מסוג זה. רוצים לעשות אינטגרציה של גרעינים וצפון תל-אביב עם נוער מסוג אחר. כשהרציה לפני הועדה אפרתי שנדמה לי שיושבים פה 85%-90% פעולות המעורב, אולי אפילו 100%. זה משנה יסודי.

23.2.197 - ד"ר י. אפיר

בשאלת המשאבים יש עוד פוטננט. אני חושב
בציבוריות הכללית, קרי הרבה עדות המערב, אלה שקרובים יותר למשאבים,
דיין לא קיימת הנכונות או ההכרה, או גם האפשרויות, לנסות בכנות
פתור בעיות כאלה. ענינים פנימיים קטנים, כמו איזו מחלקה תעשה מה,
יזו קבוצה תעשה מה, לפעמים יותר חשובים מעצם הפתרון. זה אוכל בהרבה
לקות טובות.

נשאלה שאלה לגבי הגורם הכלכלי. אין ספק
צריך להשקיע כספים. אבל הועלתה שאלה האם הגורם הכלכלי הוא עיקר
בעיה, כלומר: אם השכבות האלה יעלו בדמה הכלכלית, האם זה יפתור. אני
תאר לי שרוב ההבדלים היו נאלצים אם הפער הכלכלי היה מצטמצם. לא מפני
יש איזו אמת אבסולוטית בענין הזה. היום החברה שלנו היא חברה הישגית,
הקריטריונים של החברה שלנו הם: מי יש לו יותר ופי יש לו פחות. זוהי
כרה הישגית, קשה מאד לשנותה; ודאי שביח-הספר לא ישנה אותה. אלה הם
קריטריונים לפיהם שופטים אנשים, נותנים להם סטטוס. אם זה חסר, נוצרת
מרידות.

אני חושב שאנחנו עושים מטעה חסור אם אנחנו
חזיקים ילד בבית-ספר, בודאי בית-ספר כמו גימנסיה הרצלית, אם אנחנו
יודעים היום שהוא לא יגמור אותו. בשביל מה הוא מבזבז יום אחד נוסף שם?
ותו כסף שמשקיעים כדי שישב שם, ויודעים שהוא אינו מסוגל לגמור בית-
פר תיכון - ישקיעו בזה שילמדו אותו להיות מנכ"ל. היום מנכ"ל
ב.פ. יכול להרויח הרבה כסף. מדוע שלא ילך להיות רחך או כרופא?
ודוע שילבזבז את זמנו בבית-ספר חקלאי? האם הוא יהיה חקלאי אחר כך?
א יגשרו על הפערים בדרך אחד. לכן היום יש להקנות להם מקצועות שפבחינת
וטנציאל כלכלי הם יכולים להרויח יותר, כדי שהבנים שלהם יגמרו בית-ספר
יכון, ואז כבר לא יהיו פערים. לבניהם לא יצטרכו לעשות פעולות פיוחדות
די שהם יחיו בבית ויגורו שנים במפוצע בחדר ולא 6 בחדר. זה צריך להיות
זכיוון.

ניסיתי פעם לשכנע את הצבא שיקים בית-ספר
וקום צבאי לקצינים. לא הצלחתי. או בית-ספר טרום-צבאי לסטלים, שיהיו
רבה כאלה, אלה ירויחו טוב, הבנים שלהם כבר יגמרו בית-ספר תיכון.

נדמה לי שבלי רשות מרכזית אי אפשר לעשות
זרבה. זו לא רק בעיה חינוכית.

השבוע ישננו במסגרת האוניברסיטה, הרקטור,
ודקנים וכמה ראשי מחלקות, בעקבות פניה של "עודד", הקבוצה האחרת של
להבה. הם נתנו לנו אתגר, אבל אנחנו לא ידענו מה לעשות. כל אחד
וציע הצעות, אבל לא היה גורם מרכזי שיכול לכוון, שיאמר מה יותר חשוב.
מחלקה שלי החלטנו שניקה בשנה הבאה 15 סטודנטים מעדות המזרח וננסה
טפח אותם. תוך ארבע שנים נוביל אותם. אינני יודע אם זה חשוב. זה
שמע יפה, אבל האם זו הפעולה החשובה ביותר שאנחנו יכולים לעשות? צריך
ויהיה מי שיכוון אותנו.

דובר כאן על כך שפה שחשוב היום במסגרת
חינוך זה הכשרת המורים והפנהלים לענין זה. בכמה בתי-ספר שהוזכרו כאן
זני קרוב מאד לנושא, כי רבים מהמורים והיועץ החינוכי הם סטודנטים שלנו.
זני שואב מהם אי נפורמציה, ואני יודע שכואב להם. זו הנקודה המרכזית,
מורה. המטרות אינן ברורות, הכלים אינם ברורים.

במחקר של קולפן, המחקר הגדול להערכת
אני נטגרציה האמריקנית, והבודדים שיצאו שם, אחד הנושאים היה ענין המורים:
אותם בתי-ספר שהיו ערים לבעיות אלה, וידעו להתמודד אתן - באותם בתי-
פר היה יותר סיכוי לאינטגרציה חיובית ולהישגים לימודיים. מורה צריך
הזדהות עם מטרות האינטגרציה ולפעול להשגתן. אבל לזה צריך להכין את
אנשים.

ניו ר. א. ריפלט: אני מודה לכל אורחינו. למדנו מהם הרבה.
הועדה תקיים שיחה לאור מה שמענו ולאור
זה שאנחנו רוצים להגיד לעצמנו. הישיבה בעולה.

ישיבה נסתיימה בשעה 11.15.